

MODALITĂȚI DE MOTIVARE A ELEVILOR PENTRU STUDIAREA BIOLOGIEI

Elena PRUNICI, asistent universitar,

Institutul de Științe ale Educației, Republica Moldova

Rezumat. *Rezultatele modeste ale unui elev provin din lipsa motivației sale pentru ceea ce învață. În loc să-l condamnăm pe elev, trebuie să găsim cauzele comportamentului său, adică cheia spre al motiva. Problema dezvoltării motivației de a învăța este una de actualitate pentru societatea contemporană. O persoană motivată învață mult mai rapid ceea ce îl interesează, deoarece prin atingerea treptei propuse oboseala întârzie, fapt ce-i permite să desfășoare o activitate mai de durată și mai mult ca atât să obțină un randament sporit. În acest articol evidențiem modalitățile de motivare ale elevilor pentru studierea biologiei, rolul familiei în procesul de dezvoltare și menținere a motivației învățării, relația dintre motivație și procesul de învățare.*

Abstract. *A student's modest results come from his or her lack of motivation for what he or she is learning. Instead of condemning the student, we must find the causes of his behavior, that is, the key to motivate him. The problem of developing the motivation to learn is a topical one for contemporary society. A motivated person learns much faster what interests him, because by reaching the proposed stage fatigue delays, which allows him to carry out a longer activity and more than that to obtain an increased yield. In this article we highlight the ways of motivating students to study biology, the role of the family in the process of development and maintenance of learning motivation, the relationship between motivation and the learning process.*

Cuvinte-cheie: *motivația învățării, strategii motivaționale, funcțiile motivației, proces educațional.*

Keyword: *learning motivation, motivational strategies, motivation functions, educational process.*

„Motivația reprezintă combustibilul necesar pentru a ține motorul uman funcțional”

(Zig Ziglar)

Introducere

Motivația este importantă pentru toată lumea și este crucială pentru viață. Nu putem trăi viața de zi cu zi și nu putem găsi forța de a depăși un moment greu și a căuta fericirea fără motivație. Ea reprezintă prezența unui scop și dorința de succes. Ca exemplu simplu, motivația ne determină să ne trezim mai devreme și să fim productivi.

Atunci când suntem inspirați, când nu ne mai putem gândi la nimic altceva și când totul pare că are sens... atunci obținem, de regulă, rezultate chiar mai bune decât ne-am așteptat și, implicit, ne crește gradul de motivație.

Întrucât trăim într-o lume în continuă expansiune și dezvoltare, este normal să ne confruntăm cu tot mai multe piedici, care să ne facă adesea să ne simțim la pământ. Unele obstacole din calea noastră sunt create de factori interni (emoții, gânduri) sau de factori externi (o societate needucată, clima, sistemul de legi). Pentru că suntem obișnuiți să ne realizăm *ancore de motivație* (cu alte cuvinte să ne ancorăm motivația de un lucru anume, un obiect, un gând), este important să ținem minte de ce alegem să facem un lucru, să ținem minte faptul că nimic în viață nu este permanent. Trăim episoade

care se derulează ciclic și ceva ce astăzi ne poate pune la pământ și care astăzi poate reprezenta sfârșitul lumii, mâine se poate să nu mai aibă nicio relevanță.

Astfel, tocmai înțelegând caracterul efemer al „tragediilor” sau al factorilor de demotivare, înțelegem că rolul motivației în viața noastră este de a ne ridica atunci când suntem la pământ și a ne arăta cerul senin, încărcat cu posibilități nelimitate. Singura limită în calea motivației o reprezintă propria noastră gândire.

Este indiscutabil, rolul pe care îl are școala în devenirea și formarea fiecărei persoane. În acest context, problema care rămâne deschisă este următoarea: *cum poate școala și toți actorii implicați în procesul educațional să-l motiveze pe elev pentru învățarea autentică, acel tip de învățare care să-i formeze competențe prin intermediul cărora să înregistreze succes personal, social, profesional?*

În sine, cuvântul *motivație* derivă din cel mai utilizat substantiv asociat acțiunii, respectiv „*motiv*”. Un motiv poate fi o nevoie, o dorință, o plăcere sau orice altceva ce determină un individ să acționeze. Așadar, motivația reprezintă *procesul de stimulare a oamenilor să acționeze în vederea atingerii obiectivelor*.

Motivația este unul din cele mai importante rechizite ale învățării școlare. În ultimul timp tot mai puțini profesori, precum și părinți se plâng de o scădere a interesului copiilor față de școală și învățatură. Problema care se pune în acest context este următoarea: Ce anume îl face pe un elev să dorească să învețe, iar pe un altul să nu dorească acest lucru? Dorința unui elev de a depune efort cognitiv e produsul mai multor factori de acțiune conjugată, pornind de la personalitatea și abilitățile elevului implicat în activitatea de învățare până la mobilizarea generală pentru învățare, dar neuitând de rolul profesorului care ghidează, dezvoltă, amplifică dorința, care se cristalizează într-o motivație respectivă.

Mereu ne punem întrebări și căutăm răspunsuri pentru acțiunile noastre sau ale semenilor. De multe ori auzim sau nu, de la elevii noștri remarci de genul: „este greu”, „nu-mi place”, „mă enervează”, „nu mă atrage deloc”, „nu-mi va folosi niciodată”, „și care-i scopul”, „teorie, teorie, teorie, m-am săturat”, „adios școală”, „m-a pierdut de elev/elevă”, „nu mă mai interesează deloc ce se întâmplă”, etc. sau „super”, „am trăit o experiență formidabilă”, „de mult nu a mai fost așa cool la ore”, „în sfârșit, un prof/ o profă altfel”, „nu știu cum, dar m-a atras, am participat cu atenție”, „am învățat ceva practic”, etc.

Ceea ce face diferența între aceste „comunicări” ale elevilor este motivația. Educația nu trebuie să doară sau să producă suferință, ci să placă, să fie de folos, să formeze cetățeni responsabili, echilibrați și motivați.

Elevii încearcă diferite probleme motivaționale legate de învățare. Astfel, unii învață deoarece sunt preocupați de evitarea eșecului, alții consideră că nimic din ceea ce fac nu are valoare, și prin urmare nu merită să învețe, alții elevi sunt atât de anxioși încât nu se pot concentra în rezolvarea

sarcinilor, iar alții își limitează participarea la activitățile din clasă, deoarece consideră normele și interacțiunile din cadrul mediului școlar diferite de experiențele lor sociale și culturale.

Elevii care exprimă motivație pentru învățare se disting prin [1]:

- preocuparea pentru asimilarea cunoștințelor
- aspirația de a-și asuma riscuri
- înclinația pentru provocările școlare
- convingerea că erorile fac parte din procesul de învățare și că abilitățile de care dispun pot fi îmbunătățite prin manifestarea unui efort susținut.

Motivația pentru învățare este urmarea unui număr complex de factori motivaționali: culturali, contextuali și individuali [2].

Factorii culturali sunt reprezentați de normele și valorile referitoare la învățare care adesea influențează atitudinea și comportamentele elevului. Orice elev interiorizează valorile și practicile acelei comunități, care se manifestă ulterior la nivel comportamental, prin modul în care el se implică în sarcinile școlare.

Factori contextuali în mediul educațional care influențează motivația elevilor pentru învățare pot fi sintetizate astfel: tipul de sarcină, autonomia, recunoașterea, munca în grup, evaluarea, timpul.

Factori individuali în care elevii își construiesc anumite teorii despre școală care influențează comportamentul lor din clasă sub aspectul motivației, al stilurilor de învățare și al strategiilor de studiu utilizate.

Strategiile motivaționale pot fi împărțite astfel:

- Strategii de control cognitiv: ignorarea intenționată a alternativelor atractive și a aspectelor irelevante pentru învățare, formularea unor autoinstrucțiuni pozitive.
- Strategii de control emoțional: managementul stărilor emoționale care pot amâna sau inhiba acțiunea, reamintirea punctelor tari și a resurselor disponibile.
- Strategii de control al mediului: manipularea aspectelor din mediul individului pentru a face dificilă abandonarea intenției de a învăța, îndepărtarea de sursa de zgomot și de distragere, angajamentul social.

Având în vedere faptul că motivarea reprezintă un factor cheie în succesul învățării, abilitatea profesorului de a motiva elevii este una din abilitățile importante în creșterea eficienței învățării.

Principalele strategii de motivare a elevilor pe care profesorul le poate utiliza la clasă sunt:

- crearea unui mediu educațional motivant – alături de factorii contextuali ai motivației expuși mai sus, o relație bună cu elevii, o atmosferă plăcută și suportivă în clasă sunt aspecte ale relației care facilitează apariția motivației pentru învățare.

- declanșarea motivației pentru dezvoltarea unei atitudini pozitive față de materii, orientarea învățării spre un scop stabilit, formularea unor așteptări de performanță în învățare, formarea unor credințe realiste despre învățare.

- menținerea motivației, respectiv stabilirea de scopuri imediate, prezentarea și administrarea sarcinilor într-un mod motivant sporirea calității experiențelor de învățare, sporirea încrederii în propriile forțe, formarea unei imagini de sine pozitive, dezvoltarea autonomiei și promovarea strategiilor de automotivare.

- finalizarea într-o manieră pozitivă a experiențelor de învățare și încurajarea autoevaluării pozitive - furnizarea feedback-ului motivațional, sporirea satisfacției învățării, managementul recompenselor și a consecințelor logice în cadrul învățării.

Orice metodă de învățare selectată și utilizată pentru a atinge un scop anterior stabilit poate fi considerată drept strategie de învățare. Strategii de învățare sunt de cele mai multe ori, specifice domeniului de studiu. Există metode și tehnici de învățare care au un caracter general și pot fi transferate dintr-un domeniu de studiu în altul.

De ce trebuie să ne regăsim cheia de a ne motiva elevii? Cea mai bună modalitate de a-i ajuta pe elevi este să-i aduci la maxim potențialul creativ și să li se permită să facă ceva ce le place (Amabile, 1996). Acest nivel înalt al interesului intrinsec este baza învățării eficiente.

Exprimat mai simplu, motivația depinde de modul în care un elev (i) răspunde la trei categorii de întrebări:

- *De ce trebuie să realizeze această activitate?*
- *Sunt în stare să realizez această activitate?*
- *Pot să am și eu un cuvânt de spus asupra modului în care se vor desfășura activitățile de învățare și, implicit, asupra rezultatelor pe care le voi obține?*

Motivația pentru învățare a elevilor trebuie stimulată, orientată, întreținută, iar cadrul didactic joacă, alături de părinți, un rol de prim rang în această întreprindere. Astfel, este esențial ca educatorii (în sens generic) să fie convinși că este nevoie de intervenția lor pedagogică și că deficitul de motivație poate să fie influențat pozitiv în spațiul școlar [3].

Metode și materiale aplicate

În cercetare pornim de la premisa că ansamblul factorilor interni ai personalității elevului îl determină să învețe și îi susțin eforturile de învățare. Acești factori nu sunt altceva decât dorințele, aspirațiile, convingerile, interesele elevilor, care se formează și dezvoltă în procesul învățării în mare măsură dorința măiestriei profesorului. Deci, motivația învățării poate fi dezvoltată prin aplicare cu iscusință a diferitor tehnologii didactice în procesul instructiv.

Biologia este una din disciplinele obligatorii de studiu pentru toate clasele, profilurile și fundamental pentru studiul celorlalte discipline școlare.

Rezultatele școlarității sunt evaluate doar în raport cu performanțele la examene sau concursuri școlare. Există însă și alte componente ale succesului școlar, ce nu pot fi măsurate cu precizie, dar care sunt la fel de importante. Una dintre acestea e motivația elevilor pentru studierea biologiei. Uneori profesorul e comparat cu un negustor, el trebuie să vândă elevilor săi un pic de biologie. Dacă un negustor are problemă cu realizarea mărfurilor și clienții refuză să cumpere, atunci el nu ar trebui să dea toată vina pe clienți, poate că negustorul nu și-a prezentat destul de bine marfa, iar clienții nu au fost convinși de utilitatea acesteia, același lucru, se poate întâmpla și în mediul școlar. Formarea motivației învățării depinde în mare măsură de măiestria profesorului, de utilizarea iscusită a diferitor tehnologii didactice, adică de modul în care transmite cunoștințele, de felul în care știe să trezească interesul pentru cele predate, de utilizarea metodelor participative-active, de evaluarea centrată pe progrese nu pe constatarea nivelului de cunoștințe.

Cunoștințele acumulate trebuie să constituie rezultatul participării active în procesul învățării, al activității lor proprii de descoperire și imaginație, al propriului lor efort, pentru ca să fie semnificative și să dezvolte motivația pozitivă a învățării. Pentru a atinge rezultatele dorite trebuie să ținem cont de faptul că elevul modern tinde să studieze prin metode alternative, diferite de cele tradiționale. Metodele alternative de învățare ajută elevii să se dezvolte treptat, să nu simtă presiune din partea dascălilor și reușesc să înțeleagă mai repede. Utilizarea metodelor active-participative poate fi o cale de atragere la activități a unor elevi mai puțin active, de punere în valoare a unor calități pe care altfel nu le probau, conferindu-le un nou statut în colectiv și insuflându-le încredere în forțele proprii. Toate acestea îi ajută să vadă că procesul de învățământ poate fi atractiv. Un elev care studiază prin așa metode nu va avea problemă de interacțiune cu societatea și nu v-a disprețui orele de curs. Elevii au nevoie de vizualizare, practică și muncă în echipă pentru a dori să se implice în activități.

Dintre tehnologiile didactice privind dezvoltarea motivației elevilor pentru studierea biologiei se pot utiliza următoarele metode activ-participative: „*Brainstormingul*”, „*Studiul de caz*”, tehnica „*Matricea de asociere*”, tehnica „*Harta națională*”, metoda „*Cubului*”, metoda „*Piramidei sau bulgărelui de zăpadă*”, metoda „*Rezolv și corectez*”, „*Mozaicul*”, „*Jocul de rol*”, Metoda „*STAD*” etc.

Exemplul 1: Metoda JOCUL DE ROL. În etapa de realizarea sensului în cadrul unității de conținut „*Diversitatea și clasificarea organismelor vii*” Subiectul lecției *Filumul Pteridofite: ferigi* din clasa a VIII-a, putem aplica metoda *Jocul de rol.* („*Elev*”; „*Biologul*”; „*Arheologul*”; „*Gospodina casei*”; „*Grădinarul*”; „*Jurnalistul*”; „*Florăreasa*”; „*Bucătarul*”; „*Cusătoreasa*” și „*Farmacistul*”)

Elevul cu rol de „*Elev*” începe să citească „*Pașaportul Ferigii*”.

La descrierea părților plantei "Gospodina casei" demonstrează părțile plantei și caută locul mai bun pentru plasare. În ajutor îi vine „Biologul” și „Grădinarul” care ajută cu sfaturi pentru alegerea locului după descrierea condițiilor de trai al ferigilor. "Elevul" continuă să citească despre răspândirea Ferigilor.

"Biologul" prezintă în Power Point imagini cu diferite specii de ferigi (mici, mari, gigantice) și menționează că un element principal este apa și lumina (arată două obiecte ce reprezintă o picături de apă și raze de lumina și le atașează pe suportul Ferigii).

"Grădinarul" le oferă tuturor cărțile cu recomandări pentru îngrijirea ferigii. "Arheologul" scoate un săculeț de cărbune spune că feriga a crescut încă în era dinozaurilor și această plantă stă la baza Antracitului și a Huilei ce sunt cărbune ce se folosesc în cuptoarele pentru topirea ferului (un săculeț cu cărbune este atașat pe suport). "Florăreasa" demonstrează buchetele de flori ce sunt în vânzare pentru diferite evenimente oferă tuturor un pliant și dăruiește câte un buchețel, unul fiind pus la baza suportului Ferigii.

"Bucătarul" povestește că unele popoare utilizează ferigile în mâncare și demonstrează cartea de rețete.

"Cusătoreasa" arată un element din ornamentul ferigii și demonstrează imagini cu cămăși brodate (un element îl pune pe suport).

"Jurnalistul" povestește "Legenda Ferigii", în continuare "Designerul" arată fotografiile în care se demonstrează că ramurile de ferigă utilizează ca simboluri, ca ex: ale echipelor de fotbal, ca "Amulete" - obiect de protecție spirituală.

"Farmacistul" demonstrează preparate medicinale și indică ce maladii sunt tratate, în ajutor îi vine.

"Elevul" concluzionează, că dacă Feriga este atât de importantă pentru natură și om, trebuie de realizat activități de ocrotire ca: preîntâmpinarea defrișării pădurilor, uscarea mlaștinilor pentru lărgirea spațiilor arabile.

În cadrul Reflecției "Gospodina casei" demonstrează sculptura creată, generalizând că Feriga este cunoscută ca plantă decorativă, dar profesiile au ajutat-o să cunoască mai multe despre ea. Fiecare elev se scoală și trecând prin "Mașina de spălat" iese din rol spunând "Eu nu sunt "Grădinar" ci elev".

Exemplul 2: Metoda "Proiectul în grupuri mici" Această metodă este o metodă care vizează dezvoltarea abilităților demotivare, comunicare și ajutor reciproc între elevi. Elevii, în grupuri de 4 - 5 membrii, învață un material stabilit de profesor, discutându-l și ascultându-se unul pe altul până când sunt convinși că îl stăpânesc cu toții. Profesorul le adresează întrebări pentru a testa însușirea cunoștințelor, iar scorul grupului se obține prin aprecierea progresului fiecărui membru în raport cu performanțele sale anterioare. În acest fel, chiar și elevii slabi au posibilitatea de a contribui la

obținerea unor rezultate bune de către grup. Metoda are meritul de a încuraja elevii să se sprijine unul pe altul în activitatea de învățare, corectând și reciproc greșelile.

Exemplul 3: Metoda “STAD” - *Student Teams Achievement Divisions*, se poate aplica la subiectul lecția *“Igienă sistemului locomotor”* din cadrul unității de învățare *“Elemente de igienă și de prevenire a îmbolnăvirilor”*, clasa a VII-a.

Pentru desfășurarea acestei lecții, se parcurg următorii pași:

1. Împărțim clasa de elevi în 4 grupuri și distribuit fiecărui grup câte un articol și o fișă de activitate.

2. Solicităm fiecărui grup de elevi să citească articolul primit și să rezolve în scris sarcina de lucru din fișa de activitate.

Articolele, respectiv sarcinile de lucru din fișele de activitate, sunt următoarele:

Tabelul 1. Repartizarea sarcinilor de lucru conform articolului la implementarea metodei “STAD” - Student Teams Achievement Divisions

<i>Grupul nr:</i>	<i>Articolul</i>	<i>Sarcina de lucru</i>
1.	Factori de risc pentru sistemul locomotor	Clasificați factorii de risc care acționează asupra sistemului locomotor. Dați exemple de cel puțin un factor de risc din fiecare grupă.
2.	Afecțiuni ale sistemului locomotor	Descrieți 4 afecțiuni ale sistemului locomotor, precizând, pentru fiecare afecțiune: denumirea, cauza și o caracteristică.
3.	Reguli de igienă privind sistemul locomotor	Enumerați patru reguli de igienă a sistemului locomotor astfel încât acesta să funcționeze normal.
4.	Primul ajutor în caz de entorse, luxații și fracturi	fracturi Definiți entorsele, luxațiile și fracturile și prezentați, pentru fiecare caz, tehnica de acordare a primului ajutor. Realizați o demonstrație de acordare a primului ajutor în caz de fractură deschisă.

3. Solicităm fiecărui grup să prezinte, pe rând, răspunsurile elaborate, acestea au fost discutate cu întreaga clasă și ideile principale au fost notate la tablă, respectiv în caietele elevilor.

4. În final, aplicăm o probă de evaluare formativă referitoare tema abordată.

Pentru a trezi interesul față de obiect, se recomandă ca fiecare profesor să efectueze o testare inițială, pentru a cunoaște nivelul de pregătire al fiecărui de dezvoltare mintală și astfel să găsească căi optime de instruire pentru fiecare elev în parte pentru a-i trezi interesul față de învățare. Orice copil normal are inclinații înnăscute pentru un anumit obiect de studiu. Depistând la timp această

inclinație, noi o putem folosi pentru a dezvolta interesul pentru a dezvolta interesul pentru acel domeniu.

Activizarea și motivarea învățării la elevi în procesul predării-învățării-evaluării presupune, utilizarea unor metode, tehnici și procedee care să-l implice pe elev în învățare, urmărindu-se dezvoltarea gândirii, stimularea creativității, dezvoltarea interesului pentru învățare, în sensul formării lui ca participant activ la procesul educativ.

Concluzii

Cercetarea realizată reprezintă o încercare de a oferi metode alternative, referitoare la procesul de predare/învățare a biologiei în școală, prin implementarea tehnicilor motivaționale, astfel încât, elevul să poată corespunde exigențelor societății, prin creativitate, puterea de a gestiona eficient raporturile dintre continuitate și schimbare. Aplicarea acestor metode în procesul de predare –învățare a oferit elevilor posibilitatea de-a-și dezvolta competențele pentru a ști ce doresc să cunoască, de unde să obțină ceea ce-și doresc și cum să gestioneze informațiile obținute, pentru a deține un control permanent asupra avalanșei informaționale. Implementarea acestora poate facilita receptarea, înțelegerea, fixarea și consolidarea mult mai durabilă a cunoștințelor elevilor.

Pentru a reuși, este necesar să ne formăm un stil de predare învățare care să motiveze elevii, centrat pe argumentarea utilității, stimularea abilităților și competențelor existente, asigurarea trecerii la acțiune.

Toate aceste sugestii arată, o dată în plus, că problemele de motivație ale elevilor sunt extrem de diverse, iar intervenția profesorului nu se poate baza pe rețete, ci trebuie adaptată la fiecare situație în parte.

Bibliografie

1. Iosifescu, Ș. și col. Management Educațional pentru Instituțiile de Învățământ, Institutul de Științe ale Educației, Laboratorul „Management Educațional”, Ministerul Educației și Cercetării. București, 2001.
2. Neacșu, I. Motivație și învățare. București: E.D.P., 1978.
3. Popenci, Șt., Fartușnic C. Motivația pentru învățare: de ce ar trebui să le pese copiilor de ea și ce putem face pentru asta. București: DPH, 2009.